

„SBÍRÁM, SBÍRÁŠ, SBÍRÁME...“

NAŠE VÝSTAVA O ŽIVOTNÍM STYLU NA PANELOVÉM SÍDLIŠTI

Edukační program projektu NAKI Panelová sídliště v ČR jako součást městského životního prostředí

Autorky)

Hana Havlůjová, Vladimíra Sehnalíková

Anotace)

Soubor metodických doporučení pro integrovanou tematickou výuku nebo projektové vyučování. Žáci budou pátrat po předmětech, které byly součástí interiérů domů a bytů na panelových sídlištích v době jejich vzniku. S pomocí pamětníků se budou dobírat významu i hodnoty těchto věcí. Z fotografií a vypůjčených předmětů pak připraví samostatnou výstavu, jež bude reflektovat proměny životního stylu na panelovém sídlišti v minulosti a dnes.

Organizace)

Záleží na možnostech a velikosti školy. Navržené aktivity lze přizpůsobit jak pro práci v jednotlivých třídách, tak pro celoškolský projekt, kdy budou žáci pracovat ve věkově smíšených skupinách. Předpokládaná minimální časová dotace jsou tři vyučovací hodiny. Žáci mohou pracovat samostatně, ve dvojicích nebo malých skupinách (cca 4 – 6 osob).

Cílová skupina)

Materiály je možné upravit pro vzdělávací potřeby žáků na prvním i druhém stupni základní školy, popřípadě pro středoškoláky.

Metoda)

Soubor námětů (viz Tabulka 1) nabízí různé typy aktivit, které směřují k přípravě školní výstavy. Jednotlivé kroky na sebe logicky navazují, některé fáze lze však v případě potřeby redukovat nebo upravit jako zadání pro paralelní práci menších skupin. Žáci nejprve pátrají po předmětech, jež byly součástí interiérů a života na panelových sídlištích v době jejich vzniku. Hodnoty a významu těchto předmětů se dobírají s pomocí studia odborné literatury a pamětníků. Svá zjištění posléze prezentují prostřednictvím školní výstavy. Aktivity vycházejí z principů konstruktivistické pedagogiky a otvírají příležitost pro badatelsky orientované učení. Analýza historických artefaktů využívá metodu známou v muzejní pedagogice jako tzv. objektové učení.

Klíčové kompetence)

Navržené aktivity a úkoly (viz Tabulka 1) směřují k rozvíjení téměř všech klíčových kompetencí, které jsou vymezeny Rámcovými vzdělávacími programy pro základní i střední vzdělávání. Záleží na přizpůsobení úkolů konkrétní žákovské skupině, ale také na časové dotaci. Obecně lze říci, že žáci mohou při přípravě školní výstavy:

- konstruovat vlastní hypotézy a ověřovat jejich platnost a funkčnost na základě pozorování artefaktů, prostřednictvím studia dobových pramenů a odborné literatury a díky rozhovorům s pamětníky,
- objevovat hodnotu a význam zdánlivě nezajímavých a obyčejných věcí,
- rozvíjet své kritické myšlení,
- analyzovat zjištěné informace, utvářet logické závěry a sdělovat druhým své myšlenky a představy.

Doporučené způsoby práce přispívají také k rozvoji spolupráce a tvořivosti.

Tabulka 1

„Sbírám, sbíráš, sbíráme“: aktivity ve vazbě na vzdělávací oblasti, obory a průřezová témata

Fáze činnosti	Aktivity a úkoly (náměty)	Vazba na vzdělávací oblasti, obory a průřezová témata
Námět	<p>Žáci</p> <ul style="list-style-type: none">• se seznámí s výstavou <i>Příběh paneláku</i> a s pomocí dalších zdrojů (např. učebnice dějepisu, dokumentární filmy, odborná historická produkce) ji zasadí do dobového kontextu.• si vytvoří hypotézy o životním stylu na vybraném panelovém sídlišti v době jeho vzniku, které by mohli ověřit prostřednictvím sběru a studia dobových objektů a na základě rozhovorů s pamětníky.• formulují společně námět své školní výstavy a stanoví kritéria pro sběr předmětů.	<p>Člověk a jeho svět</p> <p>Dějepis, výtvarná výchova</p> <p>Mediální výchova</p>
Sběr a evidence předmětů	<p>Žáci</p> <ul style="list-style-type: none">• vyhledají a přinesou do školy předměty, které podle jejich soudu odpovídají dohodnutým kritériím.• objekty zběžně popíší a zanesou	<p>Člověk a jeho svět</p> <p>Člověk a svět práce</p>

	do společné evidence informace o podmínkách zápůjčky (Kdo a do kdy předmět komu zapůjčil?).	Český jazyk, ICT Osobnostní a sociální výchova
Výzkum, interpretace a výběr předmětů	Žáci <ul style="list-style-type: none"> • s pomocí otázek pro analýzu předmětů (viz Tabulka2) podrobně prozkoumají a popíší objekty, které hodlají instalovat na výstavě. • své závěry budou porovnávat mezi sebou navzájem a dále s informacemi z dalších zdrojů (odborná literatura, pamětníci). • zjištěné informace zpracují do podoby stručného písemného pojednání (např. popis, příběh předmětu) • společně vyberou objekty, které nejlépe odpovídají zaměření výstavy 	Člověk a jeho svět Dějepis, matematika, fyzika, výtvarná výchova, český jazyk a literatura, ICT Mediální výchova Osobnostní a sociální výchova
Popisky, doprovodné texty a programy	Žáci <ul style="list-style-type: none"> • zpracují stručné popisky k vybraným exponátům po obsahové, grafické i výtvarné stránce • vytvoří doprovodné texty pro návštěvníky výstavy (např. výkladový text, který ozřejmí širší kontext výstavy, informační brožura, minikatalog s podrobnými popisy exponátů) • vymyslí a naplánují organizaci vernisáže (např. úvodní slovo), edukační programy k výstavě (např. přednáškový cyklus, komentované prohlídky, debatu s odborníkem, filmovou projekci, samoobslužný program ve výstavě...) 	Člověk a jeho svět Člověk a svět práce Dějepis, výtvarná výchova, český jazyk a literatura, ICT Mediální výchova Osobnostní a sociální výchova
Instalace a propagace	Žáci <ul style="list-style-type: none"> • vytvoří pozvánky a plakáty po obsahové, grafické i výtvarné stránce • informují s dostatečným předstihem o konání výstavy své 	Člověk a jeho svět Člověk a svět práce Výtvarná

	<p>spolužáky, rodiče i širší veřejnost (např. místní média)</p> <ul style="list-style-type: none"> • se budou podílet na instalaci výstavy od tvorby počátečního návrhu až k finálnímu rozmístění exponátů 	<p>výchova, český jazyk a literatura, ICT</p> <p>Mediální výchova Osobnostní a sociální výchova</p>
Zahájení, průběh a zakončení výstavy	<p>Žáci</p> <ul style="list-style-type: none"> • navrhnou a realizují slavnostní zahájení/zakončení výstavy (např. moderování programu, úvodní slovo, hudební doprovod...) • se budou podílet na zdárném průběhu výstavy i doprovodných programů (např. služby při dohledu nad bezpečností, participace na organizaci programů) 	<p>Umění a kultura Člověk a svět práce</p> <p>Český jazyk a literatura, ICT, výchova k občanství</p> <p>Mediální výchova Osobnostní a sociální výchova</p>
Návrat či uložení exponátů	<p>Žáci</p> <ul style="list-style-type: none"> • se zapojí do prací spojených s ukončením výstavy (např. bezpečné uložení a navrácení exponátů, archivace písemných a obrazových materiálů, úklid výstavních prostor) 	<p>Člověk a svět práce</p> <p>Osobnostní a sociální výchova</p>
Zhodnocení a reflexe	<p>Žáci</p> <ul style="list-style-type: none"> • se zamyslí nad ohlasy, které výstava vyvolala u návštěvníků a širší veřejnosti • reflektují svůj podíl na přípravě a realizaci výstavy • napíší pojednání o životě na vybraném panelovém sídlišti v době jeho vzniku (např. úvaha, článek do novin, zpráva o výstavě do školní kroniky) 	<p>Člověk a jeho svět</p> <p>Český jazyk a literatura, dějepis, výchova k občanství</p> <p>Mediální výchova Osobnostní a sociální výchova</p>

Dvě doporučení z praxe)

- Výstavy v muzeích a galeriích jsou vždy kolektivním dílem autorského a realizačního týmu. Záleží pochopitelně na situaci v každé škole, ale žáci si mohou při přípravě školní výstavy vyzkoušet role *kurátorů, architektů, výtvarníků či grafiků*. Další mohou zodpovídat za *produkcí, propagaci nebo instalaci* výstavy, jiní zajistí *edukační program pro návštěvníky*. V případě, že u příležitosti výstavy vznikne informační brožura či minikatalog, budou ve hře také *autoři textů, fotografií či ilustrací*. Někteří žáci se mohou uplatnit v rolích *editorů*. Uvedené role mohou pochopitelně připadnout pedagogům, kteří učiní svými pomocníky dobrovolníky z řad žáků. Takový model práce však doporučujeme pouze pro první stupeň základních škol. Žáci druhého a vyšších stupňů jsou podle našich zkušeností již dostatečně zralí, aby se daných rolí úspěšně zhostili sami. Obvykle potřebují jen důvěru a občasnou podporu.
- Východiskem pro přípravu vzdělávacích aktivit na bázi objektového učení se může stát strukturovaný přehled otázek uvedený v Tabulce 2. Vhodnou adaptací připravíme na základě uvedených otázek například pracovní listy nebo zadání pro skupinovou práci. Otázky, které si žáci sami zformulují a zapíší do třetího sloupce („Zkoumejte“), mohou posloužit jako východisko pro rozhovory s pamětníky.

Tabulka 2

„Sbírám, sbíráš, sbíráme“: otázky pro analýzu hmotných artefaktů

Název exponátu:	Motivace Proč jste si vybrali ke zkoumání zrovna tento předmět? Proč se vám předmět (ne)líbí?	
Vlastnosti	Pozorujte a diskutujte Co můžete zjistit pomocí svých smyslů? Co můžete říci na základě srovnání svých pozorování ve skupině?	Zkoumejte Na které otázky ohledně předmětu byste rádi znali odpověď?
Historie Kdo, kdy a proč předmět vyrobil? Kdo jej vlastnil? Je na něm nějaký nápis? Doznal předmět za dobu své existence nějakých změn? Pokud ano, popište je. Uveďte alespoň jednu vzpomínku, která se k předmětu váže.		
Fyzické vlastnosti Z čeho je předmět vyroben?		

Popište jeho tvar, velikost, váhu, vůni a zvuk. Je artefakt celý, nebo se jedná pouze o část většího předmětu?		
Konstrukce Jak byl předmět vyroben? Byly k jeho výrobě třeba nějaké speciální dovednosti nebo nástroje? Pokud ano, které? Popište materiál, z něhož byl vyroben.		
Funkce K čemu a jak předmět sloužil? Měl praktickou, nebo ozdobnou funkci?		
Design Plní předmět dobře svůj účel? Jak vypadají podobné předměty dnes? Jak se proměnila jejich podoba?		
Hodnota Jakou má předmět hodnotu? Jak ji získal? Kdo a proč jej shledal cenným? Proměňovala se jeho hodnota v čase? Proč? Kdo a proč by mohl mít k předmětu osobní vztah? Co by se stalo, kdyby byl předmět zničen?		
Celkové hodnocení	Do jaké míry a v kterém směru se na základě pozorování, diskuse a výzkumu proměnil váš vztah k předmětu?	

Seznam doporučené literatury a inspirativních zdrojů)

ČTK, Husákovo 3 + 1. Podívejte se, jak jsme žili za socialismu, *iDNES.cz*, 10. 10. 2007, http://bydleni.idnes.cz/husakovo-3-1-podivejte-se-jak-jsme-zili-za-socialismu-fhr-/dum_osobnosti.aspx?c=A071009_160805_dum_stavime_web, vyhledáno 24. 9. 2014

Veerle De Troyer a kol., *Heritage in the Classroom. A Practical Manual for Teachers*, Antwerp 2005.

Hana Havlůjová – Jana Lešnerová (ed.), *Kulturní dědictví a udržitelný rozvoj místních komunit ve školní praxi: Metodická doporučení a příklady dobré praxe pro učitele základních a středních škol*, Praha 2012.

Konstantina Hlaváčková, *Kytky v popelnici. Společnost a móda v sedmdesátých letech v Československu*, Praha 2009.

Konstantina Hlaváčková, *Vně a uvnitř. Umělá vlákna v odívání od poloviny 20. století do současnosti*, Praha 2014.

Jan Hron (ed.): *Věčné časy. Československé totalitní roky*, Praha 2009.

Lada Hubatová Vacková – Cyril Říha (ed.), *Husákovo 3+1. Bytová kultura 70. let*, Praha 2007.

Vladimíra Jinochová, *Jak se dělá (moje) výstava*, Praha 2003.

Jiří Knapík – Martin Franc (ed.), *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*, Praha 2011.

Jiří Pruša, *Abeceda reálného socialismu*, Praha 2011.

Jana Kratochvílová, *Teorie a praxe projektové výuky*, Brno 2010.

Jan Slavík, *Hodnocení v současné škole. Východiska a nové metody pro praxi*, Praha 1999.

Webové stránky)

Domácí umění: Sbírka opomíjených kuriozit (ČR) <http://www.domaciumeni.cz>

Česká televize, Vyprávěj (ČR)

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10266819072-vypravej/>

Česká televize, Retro (ČR) <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/>

Vetřelci a volavky (ČR) <http://www.vetrelciavolavky.cz/>

Ústav pro studium totalitních režimů, Metodická podpora (ČR)

<http://www.ustrcr.cz/cs/metodicka-podpora>

Přílohy)

Vladimíra Jinochová, *Jak se dělá (moje) výstava*, Praha 2003.